

houdingen van 16 april. Graag vraag ik de minister of hij – zonder tot lastenverzwaring te komen – bereid is na te denken, ook met het oog op volgende kabinetten, over een herinrichting van de financiële verhoudingen en daarover uiterlijk in december aan de Kamer te rapporteren. Ik heb daarvoor een motie voorbereid. Zij zit niet in mijn zak, want die zit dichtgenaaid.

Om mogelijke misverstanden te voorkomen en af en toe toch ook een ronduit positieve opmerking te maken meld ik dat mijn fractie het streven naar de deconstitucionalisering van de aanstellingswijze van de burgemeester steunt. Deze minister zal het niet meer meemaken, maar ik hoop dat de PvdA-fractie in dit huis bij de tweede lezing niet, zoals bijna tien jaar geleden, opnieuw de weg kwijtraakt. De minister schrijft in de nota dat deze en andere in dit kader voorgenomen grondwetswijzigingen het verdienen te worden beschouwd in het licht van de bestuurlijke moderniseringsagenda. Deze beschouwing komt in de loop van dit jaar. Graag vraag ik de minister of in dat verband een algehele herziening van Hoofdstuk 7 van de Grondwet wordt voorzien, bijvoorbeeld omdat de Grondwet nog steeds van het monistische decentrale bestuursmodel uitgaat of omdat het beginsel van de decentrale autonomie niet helder is verwoord of omdat de hoofdbeginselen van de bestuurlijke hoofdstructuur slechts gebrekkelijk zijn terug te vinden. Ook hierover heb ik een motie voorbereid.

Een in constitutioneel opzicht wonderlijk onderdeel van de nota is de inzet op een "materieel" gesloten provinciale huishouding. Mijn fractie begrijpt dat hierbij wordt gedacht aan een begrenzing tot taken op het gebied van ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer, natuur en regionaal economisch beleid. Deze benadering lijkt aan te sluiten bij de ook door de provincies zelf ingezette route naar een terugkeer naar provinciale kerntaken. Maar wat nu precies de betekenis is van een materieel gesloten huishouding is onduidelijk. Mogelijk probeert het kabinet hiermee een voor de realisering van een formeel gesloten huishouding noodzakelijke grondwetswijziging te omzeilen. Er is echter wel een principieel verschil tussen een beperking van taken binnen een open huishouding en een – in ieder geval formeel, maar in mijn ogen ook materieel – gesloten huishouding. In het laatste geval is voor de uitoefening van autonome bevoegdheden staatsrechtelijk geen grondslag meer en ontvalt ook de ratio van een volksvertegenwoordigend orgaan. Het is tot slot sterk de vraag of ook een materieel gesloten huishouding niet in strijd is met de Grondwet. Graag vraag ik de minister, het concept van de materieel gesloten huishouding te heroverwegen, en op zijn minst te verduidelijken, mede in het licht van de voorgenomen landsdeelvorming.

Een ernstig minpunt is de voorgenomen verkleining van de vertegenwoordigende organen. Daar heeft mijn goede collega Vliegthart zeer behartigenswaardige woorden over gesproken. Motieven als een sobere overheid en een dualiseringscorrectie hebben geen enkele aansluiting bij de democratische noodzaak van een zo sterk mogelijke volksvertegenwoordiging in een complexer decentraal bestuur. Wij spreken over veertien dagen inderdaad over het initiatiefvoorstel-Heijnen, maar ik leg alvast neer dat een verkleining van de volksvertegenwoordigende functie uit een oogpunt van bezuiniging of als voorbeeldfunctie voor een compacte overheid op mijn fractie voorshands een armoedige indruk maakt.

Ik kom tot een afronding. Ik ben daar zelf ook opgelucht over. Mijn fractie ziet in de nota veel adequate analyses

en enkele belangrijke aanzetten voor een hervorming van het binnenlands bestuur. Zorgelijk vindt mijn fractie de heterogeniteit van de voorstellen, de terugtrekkende bewegingen ten opzichte van het regeerakkoord en de gekozen incrementele aanpak. Ook op dit hervormingsdossier is met andere woorden sprake van stagnatie en uitstelmaatregelen, inmiddels kenmerkend voor dit kabinet. Mijn fractie voorziet – en constateert dit met spijt – dat de minister met de nu voorgestelde inhoud en aanpak van zijn plannen niet ver zal komen. Met veel belangstelling wachten wij nu eerst de reactie van de minister af.

De heer **Vliegthart** (SP):
Voorzitter.

De voorzitter:

Vindt de heer Vliegthart het goed om zijn vraag vanmiddag te stellen? De vergadering loopt nogal uit, met name door het grote aantal interrupties.

De beraadslaging wordt geschorst.

De voorzitter:

Het debat over dit onderwerp zal na de stemmingen en de derde termijn van de behandeling van de toekomst van het Koninkrijk, worden hervat.

De vergadering wordt van 12.43 tot 14.05 uur geschorst.

Voorzitter: Fred de Graaf

De voorzitter:

Ik zou graag willen overgaan tot het afleggen van een verklaring.

Geachte collegae. Tot mijn teleurstelling is de afgelopen week, zes weken na de Verenigde Vergadering waarin de Koning is beëdigd en ingehuldigd, beroering ontstaan over mijn werkwijze bij de voorbereiding van de benoeming van de leden van een commissie van in- en uitgeleide die tot taak had de Koning en de Koningin binnen te leiden in de Verenigde Vergadering en hen aan het eind ook weer naar buiten te geleiden. Vorige week woensdag stond een artikel hierover in de Volkskrant. Dat leidde tot een brief van de fractievoorzitter van de PVV in deze Kamer. Bij de regeling van werkzaamheden in de Tweede Kamer kwamen er vragen naar voren. De brief van de heer Marcel de Graaff heb ik woensdagavond beantwoord en op donderdagmorgen heb ik die brief in afschrift aan de Voorzitter van de Tweede Kamer gestuurd ter beantwoording van de vraagpunten die in het korte debat in de Tweede Kamer naar voren zijn gebracht.

Donderdagmiddag ben ik met de Griffier naar Londen gereisd om deel te nemen aan de jaarlijkse conferentie van senaatsvoorzitters. Daar waren er tussendoor telefonische contacten met Den Haag. Donderdagavond, na het diner, stelde ik vast dat met mijn brief de onrust niet was verdwenen en moest ik constateren dat mijn onafhankelijkheid in het geding was. Op die gronden zag ik mij genoodzaakt het voornemen aan te kondigen vandaag af te treden als uw Voorzitter.

Mag ik vooropstellen dat de benoeming van de commissie van in- en uitgeleide een van de vele onderwerpen was die in de aanloop naar 30 april mijn aandacht als Voorzitter van de Verenigde Vergadering vroegen. Ik heb

Voorzitter

dit geen moment als de meest ingewikkelde kwestie gezien. Het ging om een commissie met een overzichtelijke ceremoniële taak. Er zijn onderwerpen die veel meer hoofdbrekens hebben gekost, zoals het uitnodigingenbeleid, de placering, de opluistering van de plechtigheid, de inrichting van de kerk, de relatie met andere plechtigheden en festiviteiten die dag en, meer dan iets anders, alles wat te maken had met de logistiek, de vervoersbewegingen en de beveiliging van de koninklijke familie en de aanwezigheid in de Nieuwe Kerk.

De voorbereiding van 30 april was voor de betrokken medewerkers en mijzelf vooral één grote organisatorische logistieke klus, waarvoor ik als Voorzitter van de Verenigde Vergadering de eindverantwoordelijkheid droeg. Het reglement van orde voor de Verenigde Vergadering maakt in artikel 54 duidelijk dat de Voorzitter de leden van een eventuele commissie van in- en uitgeleide in de vergadering uit de leden van de Staten-Generaal benoemt. De Voorzitter heeft daarin de vrije hand. Het reglement kent geen criteria. De Voorzitter moet die benoeming dus als een verstandig bestuurder met een goed oog voor de verhoudingen binnen de Staten-Generaal verrichten. Van belang is dat de Voorzitter tot een resultaat komt waarvan iedereen na afloop kan zeggen: hij heeft in redelijkheid tot de keuze van de door hem aangezochte leden kunnen komen.

Als het reglement verder niets zegt over de te volgen werkwijze, is het goed om naar precedenten te kijken. Daar waren er twee van, namelijk in 1948 en 1980. Bij die beide gelegenheden benoemden mijn toenmalige ambtsvoorgangers, naast de Voorzitter van de Tweede Kamer als voorzitter, alle fractievoorzitters uit de Eerste Kamer en uit de Tweede Kamer in de commissie van in- en uitgeleide. Dat is het eerste dat ik ernstig overwogen heb. Ik heb daarover begin februari met mijn collega, de Voorzitter van de Tweede Kamer, gesproken.

Ik heb wel van meet af aan mijn twijfels gehad over een commissie met alle fractievoorzitters. Die hadden maar met één ding te maken: de omvang die een dergelijke samenstelling met zich meebracht. Ik vroeg mij echt af of een commissie van verwelcoming van het koningspaar bestaande uit 25 leden, te weten de voorzitter, 23 fractievoorzitters en één griffier, niet te veel van het goede zou zijn. Die gevoelens werden sterker toen ik opnames zag uit 1980. Toen waren er weliswaar minder fractievoorzitters dan nu, maar was de groep ook al groot en dat gaf een wat rommelig beeld. Nog sterker werden de gevoelens toen ik de Nieuwe Kerk bezocht. Ik zag dat de afstand van de ingang bij de Dam naar de plaats waar het podium zou komen, vrij kort was. Om daar dan het koninklijk paar te laten verwelkomen en vooraf te laten gaan door een stoet van 25 mensen uit de Staten-Generaal, achtte ik logistiek en organisatorisch niet doenlijk. Het zou geen mooi plaatje opleveren.

Uitsluitend om die reden heb ik mijn collega daarna gebeld en gezegd: dit gaat niet lukken, laat mij nadenken over een alternatief; ik kom met een ander voorstel. Dat heeft even geduurd omdat er zaken te regelen vielen die op korte termijn aandacht vroegen. In de tussentijd heeft het inhuldigingsbureau, in verband met de mogelijkheid dat de fractievoorzitters in de commissie zouden komen, aan de secretariaten van de fractievoorzitters gevraagd of hun cv's nog actueel waren. De curricula vitae van de leden van de commissie van in- en uitgeleide plegen namelijk aan het Hof te worden toegezonden opdat de leden van de koninklijke familie, in dit geval de Koning en de

Koningin, weten wie zij ontmoeten. Dat verzoek gold dus alle fractievoorzitters en niet alleen de heer Wilders.

Ik heb vervolgens mijn collega voorgesteld om te kiezen voor een kleinere commissie. Mijn voorkeur had aanvankelijk één voorzitter, één lid van de Eerste Kamer en één lid van de Tweede Kamer, begeleid door de griffier. Uiteindelijk ben ik met mevrouw Van Miltenburg op vijf leden plus de griffier uitgekomen. Mijn collega bleef een voorkeur houden voor alle fractievoorzitters, maar zij heeft zich verzoend met de beslissing die ik als eindverantwoordelijke heb genomen. Ik wil benadrukken dat, anders dan wordt gesuggereerd, bij deze omslag van grote commissie naar kleine commissie de wens deze of gene fractievoorzitter buiten te sluiten, geen enkele rol heeft gespeeld. Aan dat besluit lag geen enkele politieke opvatting ten grondslag.

Vervolgens moest ik bepalen hoe ik tot de keuze van vier leden van de Staten-Generaal, naast de Voorzitter van de Tweede Kamer, als voorzitter van de commissie zou komen. Voor Prinsjesdag is jaren de volgende benadering gekozen: 1. de Voorzitter van de Tweede Kamer; 2. het lid met de hoogste anciënniteit uit de grootste partij van de Eerste Kamer; 3. het lid met de hoogste anciënniteit uit de grootste partij van de Tweede Kamer; 4. het lid met de hoogste anciënniteit uit de een-na-grootste partij; enzovoorts enzovoorts.

In deze jaren gevolgd benadering bleven de fractievoorzitters buiten beschouwing en kwamen de kleinere partijen op Prinsjesdag nooit aan bod. Deze benadering zou voor 30 april betekend hebben: twee mensen uit VVD-kring en twee mensen uit PvdA-kring. Voor de Kamer waren dat de dames Dupuis en Linthorst en voor de Tweede Kamer de dames Neppérus en Hamer. Dat dit vier vrouwen, plus een vrouwelijk voorzitter en griffier, zou hebben betekend, weet ik pas sinds gisteren. Deze weg heb ik namelijk, hoezeer aansluitend bij een beproefde praktijk, als boven de partijen staand voorzitter niet willen volgen. Ik vond dat een variëteit aan partijen wenselijk was. Ik teken aan dat ik vorig jaar op Prinsjesdag voor onze Kamer al ben afgeweken van het uitgangspunt dat alleen de grootste partijen aan bod konden komen door mevrouw Slagter en de heer Engels in de commissie te benoemen, omdat ik recht wilde doen aan het feit dat hun anciënniteit hoger was dan die van in aanmerking komende leden van grotere partijen. Ik vond, en vind, dat leden van kleinere partijen ook eens in aanmerking moesten komen. Ik merk overigens ook op dat ik in de commissies voor Prinsjesdag zowel in 2011 als in 2012 ook een lid van de PVV heb benoemd.

Ik heb voor mijn handelen naar 30 april toe de volgende criteria gekozen en die ook besproken met de Voorzitter van de Tweede Kamer: 1. anciënniteit als lid van de Eerste, respectievelijk Tweede Kamer; 2. niet twee leden van een zelfde politieke partij; 3. een juiste mix van mannen en vrouwen.

Vervolgens heb ik van de griffies lijstjes gevraagd met de namen van de hoogst geplaatsten naar anciënniteit. Dat leverde twee lijstjes van vier personen op. Voor de Eerste Kamer waren dat de heer Holdijk, mevrouw Dupuis en de heer Van der Linden ex aequo, en mevrouw Linthorst. Voor de Tweede Kamer waren dat, allemaal met een zelfde anciënniteit: de heren De Wit, Van Bommel en Van der Staaij en mevrouw Hamer.

Zoals in de brief staat, heb ik de heren Holdijk en Van der Linden benaderd en hun instemming verkregen. Collega Van Miltenburg zou haar leden gaan benaderen. Dat

Voorzitter

leverde een acceptatie op van mevrouw Hamer en een weigering van de heren De Wit en Van Bommel. Mevrouw Van Miltenburg heeft mij dit meegedeeld en gezegd dat ze vervolgens toe was aan de heer Van der Staaij, hetgeen qua anciënniteit volledig klopte, maar spanning opleverde met het criterium van niet twee mensen uit dezelfde partij. Ook spande het een beetje met het criterium juiste mix man/vrouw. Omdat ook de Voorzitter vrouw was, vond ik dat echter minder een punt. Ik ben nagegaan wie, als er geen oplossing gevonden kon worden bij de hoogste vier naar anciënniteit in de Tweede Kamer, vervolgens naar dat criterium in aanmerking zouden komen. Dat waren mevrouw Arib op plaats vijf en de heer Wilders op plaats zes.

Ik achtte het volkomen op zijn plaats de oplossing te zoeken binnen de groep van de twee keer vier die qua anciënniteit bovenaan stonden. Dat gaat dan over de Tweede Kamer. Ik besepte dat, wilde de heer Van der Staaij als een van de top vier van de Tweede Kamer in aanmerking kunnen komen, de heer Holdijk zou moeten wijken. Hoewel de heer Holdijk individueel de hoogste anciënniteit van allemaal had, vond ik het toch juist om hem te vragen een stap terug te doen. Dat zou namelijk, indien hij daartoe bereid was, in de gegeven situatie een resultaat opleveren dat het meest recht deed aan de drie criteria in samenhang genomen: twee van de drie "oudsten" van de Eerste Kamer, twee van de vier, gelijkelijk "oudsten" uit de Tweede Kamer, twee mannen en twee vrouwen, en niet twee van eenzelfde partij. Dat waren de heer Van der Linden, mevrouw Dupuis, mevrouw Hamer en de heer Van der Staaij. Ik vond dit als Voorzitter een mooie vertegenwoordiging uit de Staten-Generaal. De heer Holdijk voldeed desgevraagd aan mijn verzoek. Ik heb dat gecommuniceerd met mijn collega van de Tweede Kamer en die heeft de heer Van der Staaij gevraagd, die instemde. Ik ben dus niet toegekomen aan mevrouw Arib en ik ben niet toegekomen aan de heer Wilders.

Dat mijn hele beleid bij het samenstellen van de commissie gericht zou zijn geweest op het weren van de heer Wilders, houd ik volstrekt tegen. Als de heer Wilders, gellet op de criteria in samenhang bezien, de voor de hand liggende kandidaat was geweest, dan had ik hem benoemd. Ik heb in alle eerbijheid in een telefoongesprek met de Volkskrant gezegd dat een plaats van Wilders in de kleine commissie veel aandacht zou hebben getrokken. Maar ik kwam uit op een goed resultaat binnen de kring van de drie plus vier hooggeplaatsten qua anciënniteit en kon ook recht doen aan de twee andere criteria.

Geachte collegae. Er is veel onzin over deze kwestie geschreven en gezegd. Ik betreur het zeer dat door anonieme bronnen van alles geroepen wordt, waar ik mij niet tegen kan verweren. Het is volstrekt onwaar wat de gerenommeerde commentator Chavannes zaterdag in NRC Handelsblad schreef, namelijk dat de heer Wilders eerst voor de kleine commissie gevraagd is en er daarna weer uitgezet is. Als dat zo zou zijn gebeurd, had de heer Wilders ongetwijfeld voor 30 april aan de bel getrokken.

In mijn verklaring vanuit Londen van vorige week donderdagavond heb ik gezegd dat mijn onafhankelijkheid in het geding was. Een dergelijk beeld is niet goed voor een Kamervoorzitter. Daarom heb ik mijn voornemen tot aftreden aangekondigd. Dat betekent niet dat ik zelf meen, niet juist te hebben gehandeld. Ik heb naar eer en geweten gehandeld, onafhankelijk zoals het een Voorzitter betaamt. Vanuit die onafhankelijkheid heb ik in de Eerste Kamer steeds geprobeerd recht te doen aan de belangen van alle

partijen. Ook bij de voorbereiding van de Verenigde Vergadering van 30 april heb ik willen handelen zoals een goed Voorzitter betaamt: onpartijdig en zonder vooringenomenheid. Ik betreur het dan ook zeer dat daaraan op het punt van de samenstelling van de commissie van in- en uitgeleide door sommigen getwijfeld wordt.

Dames en heren. Twee jaar geleden hebt u mij tot uw Voorzitter gekozen. Ik vind dat nog altijd een heel grote eer. Ik heb het ambt met ongelooflijk veel plezier vervuld, omdat de Eerste Kamer een deel van het parlement is met een duidelijk toegevoegde waarde en omdat de senatoren ondanks de verscheidenheid aan politieke opvattingen, op een constructieve manier het debat met elkaar voeren. We zijn een parttime parlementair huis met een kleine staf en een bescheiden budget, maar we kunnen ons in daadkracht, efficiency en resultaat meten met alle senaten in Europa.

Het kwam op mijn weg de Verenigde Vergadering te mogen voorbereiden, waarin het nieuwe staatshoofd werd beëdigd en ingehuldigd. Wij hebben hard gewerkt om er een voor Nederland prachtig evenement van te maken en de vele reacties uit binnen- en buitenland geven aan dat we daarin meer dan geslaagd zijn. Ik treed nu terug als uw Voorzitter, omdat, zoals ik zei, het niet goed is als aan de onpartijdigheid van de Voorzitter van de Eerste Kamer wordt getwijfeld. Formeel leg ik mijn functie neer op het moment dat u de nieuwe Voorzitter hebt gekozen. Tot dat moment draag ik het voorzitterschap op de voet van artikel 9 van ons Reglement van Orde tijdelijk over aan onze ondervoorzitter, de heer Franken, die daarmee heeft ingestemd.

Ik dank u voor uw aandacht.

(applaus)

De voorzitter:

Dank u wel!

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Voorzitter: Franken

De voorzitter:

Staat u mij toe, te markeren dat wij vandaag een bijzonder moment in de geschiedenis van de Eerste Kamer beleven.

De Voorzitter, de heer Fred de Graaf, heeft zojuist verklaard dat hij zich door omstandigheden niet in de persoonlijke sfeer gelegen, genoopt voelt het voorzitterschap van deze Kamer neer te leggen. Dit is, voor zover ik heb kunnen nagaan, een novum in de parlementaire geschiedenis van ons land. Formeel zal de heer De Graaf als Voorzitter terugtreden zodra de Kamer uit haar midden een nieuwe Voorzitter heeft gekozen. Hij heeft het voorzitterschap op basis van artikel 9 van het Reglement van Orde tijdelijk aan mij overgedragen.

Zoals in het College van Senioren al is gezegd, willen wij diep respect uitspreken voor de beslissing die de Voorzitter heeft genomen. Wij hebben grote waardering voor de wijze waarop hij zijn functie in de afgelopen twee jaar heeft vervuld. Ik zou de heer De Graaf thans willen danken voor alles wat hij tot dusverre als betrokken en actieve Voorzitter heeft gedaan. Wij heten hem weer welkom als gewoon lid in deze Kamer.

(applaus)